

Słowem wstępu

Wątek ATU 510B (*Peau d'Âne; The Dress of Gold, of Silver, and of Stars*) nie zapisał się w rodzimej wyobraźni tak intensywnie, jak znajdujący się tuż obok w katalogu bajek ludowych wątek 510A („Cinderella”). Z powodzeniem można założyć, że Kopciuszka znamy niemal wszyscy, jak jednak wygląda sprawa ze znajomością fabuł skoncentrowanych na jego typologicznych krewnych, tj. Ośle Skórcie, Wieloskórcie czy Mysim Kozuszkę? Które z motywów uznajemy za konstytutywne dla wątku ATU 510B?

Książka ta zrodziła się przede wszystkim z badawczej ciekawości, lecz w dużej mierze także na skutek chęci zdmuchnięcia kurzu z opowieści, o której nieco już dzisiaj zapomniano. Proponowana monografia stanowi pierwsze w Polsce studium nad wątkiem bajkowym ATU 510B, którą traktować można w kategorii swoistego baśniowego *silva rerum*. Za najważniejsze bohaterki naszego opracowania uznajemy Oślą Skórkę, Wieloskórkę i Mysi Kozuszek – baśniowe siostry, których losy śledzimy i o których opowiadamy różnymi głosami, proponując własne perspektywy i interpretacje.

W kolejnych rozdziałach opisujemy historię niemieckiej Wieloskórki, polskiego Mysiego Kozuszka i francuskiej Ośle Skórki, odwołując się przy tym do rozmaitych tekstów kultury i sygnalizując złożone problemy badawcze. Wybieramy przy tym perspektywę porównawczą i transkulturową, ponieważ szczególnie interesuje nas to, za pośrednictwem jakich mechanizmów realizowany jest interesujący nas wątek bajkowy i jak rzutują na niego rozmaite lokalne uwarunkowania.

W rozdziale pierwszym Eliza Pieciul-Karmińska skupia się na fabule realizującej wątek ATU 510B w kształcie nadanym jej przez Jakuba i Wil-

helma Grimmów. W germanistycznych badaniach bań z zbioru *Kinder- und Hausmärchen* pt. *Allerleirauh* (nr 65) zajmuje miejsce szczególne, gdyż jest jedną z najstarszych odnotowanych fabuł w tzw. Rękopisie z Ölenbergu (1810), a jej źródła należy szukać zarówno w tekstach literackich (m.in. w powieści *Schilly* Carla Nehrlicha z 1798 roku), jak i w utrwalonej tradycji ludowej, o czym świadczy hasło „Allerleirauh” (Wieloskórka) w *Słowniku języka niemieckiego* Grimmów. Równocześnie dzieje tej baśni w kolejnych edycjach dają wgląd w metodę pracy Jakuba i Wilhelma oraz okoliczności powstania oryginalnego zbioru. Zwłaszcza wariant z pierwszej edycji (1812) wyróżnia się szczególnym potraktowaniem problematyki kazirodztwa i jest unikatowy również na tle innych realizacji wątku ATU 510B (np. takich autorów jak Giovanni Francesco Straparola, Giambattista Basile czy Charles Perrault). Obecność motywu szczęśliwego małżeństwa ojca i córki w wersji z 1812 roku każe zapytać o przyczyny tak zaskakującego kształtu narracji, zwłaszcza że pierwsza wersja *Wieloskórki* często pomijana jest w większości filologicznych analiz na rzecz jej wersji ostatecznej z siódmego wydania KHM¹ (1857).

Z kolei rozdział drugi zawiera rozważania Kamili Kowalczyk, która zwróciła uwagę na rozmaite sposoby funkcjonowania wątku bajkowego ATU 510B w polskiej kulturze. Opisy i analizy badaczki koncentrują się na rodzimych wariantach typu bajkowego „Mysi Kożuszek” (zapisanych m.in. przez Zofię Antoninę Kowerską, Oskara Kolberga czy Kazimierza Władysława Wójcickiego). Eksplikacje dotyczą także wybranych zagadnień polskiej grimmosfery, wszak autorka – uwzględniając wybrane epizody polskiej historii wydawniczej Grimmskiej baśni – przygląda się temu, z jakiego rodzaju *Wieloskórka* mieli i mają do czynienia rodzimi czytelnicy. Badaczka proponuje zwrócenie uwagi na złożony i uwikłany w szereg kontekstów kulturowy status wątku ATU 510B – okazuje się bowiem, że zanim zaczęto tworzyć fanfiction inspirowane *Wieloskórka*, niemiecka *Allerleirauh* była nawet orężem do walki z polityką germanizacyjną.

W rozdziale trzecim Anna Loba koncentruje się na XVII-wiecznej, francuskiej wersji baśni autorstwa Charles’a Perraulta. Wyodrębniając dwa

¹ W niniejszym opracowaniu często przywoływane są cytaty z poszczególnych niemieckojęzycznych wydań zbioru *Kinder- und Hausmärchen*; będą one dla ułatwienia lektury oznaczane skrótowo jako KHM wraz z odnośnym rokiem wydania i numerem strony cytatu (spis pozycji bibliograficznych opisanych skrótowcami KHM umieszczono w bibliografii pod literą „K” w kolejności chronologicznej). Polskojęzyczne przekłady będą z kolei sygnalizowane za pośrednictwem nazwisk tłumaczy, roku wydania i zakresu stron.

konstytutywne elementy tej fabuły – kazirodztwo i zwierzęce przebranie – świadczące o jej oryginalności i odróżniające ją od pokrewnego wątku ATU 510A („Kopciuszek”), autorka wskazuje na średniowieczne i renesansowe korzenie omawianej baśni, a także na jej późniejsze, pokrewne realizacje, obecne w zbiorze braci Grimm i w polskim folklorze. Analiza wyróżnionych motywów pozwala z jednej strony ukazać głęboki związek baśni z tradycyjnymi źródłami, z drugiej zaś uchwycić konsekwencje jej transformacji w wyniku migracji i adaptacji pierwotnego modelu.

Monografia składa się z trzech głównych rozdziałów analitycznych, a także aneksu, w którym czytelnicy znajdą polskie wersje *Wieloskórki* w przekładach Elizy Pieciul-Karmińskiej oraz wybrane teksty źródłowe ludowej proveniencji².

Przeprowadzone przez nas eksplikacje oraz wnioski, które proponujemy, w żadnej mierze nie zamykają jednak furtki badawczej – wręcz przeciwnie, w naszym zamyśle stanowić mają zaproszenie do dyskusji na temat złożonego funkcjonowania wątku bajkowego ATU 510B.

Autorki

² Wszelkie odsyłacze do treści znajdujących się w niniejszej monografii oznaczane będą za pomocą strzałki (→) oraz numerów stron. Wszystkie przywoływane w publikacji cytaty podawane są w zapisie oryginalnym.